

Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність

УДК 343.9

Сіренко Оксана Володимирівна

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Державний податковий Університет*

Sirenko Oksana

Candidate of Law,

Associate Professor of the Department of Criminal Law and Procedure

State Tax University

ORCID: 0000-0002-6567-2321

Самгородська Софія Володимирівна

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Державного податкового університету*

Samgorodska Sofia

Alumni of the first (bachelor's) level of higher education

State Tax University,

ORCID: 0009-0007-2945-6078

Жовтий Владислав Олександрович

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Державного податкового університету*

Zhovty Vladyslav

Alumni of the first (bachelor's) level of higher education

State Tax University

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ, ВЧИНЕНОЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

CRIMINAL CHARACTERISTICS OF TREASON COMMITTED UNDER MARTIAL LAW

***Анотація.** Вступ.* Криміналістична характеристика державної зради є основою для формування методології її розслідування, що особливо актуально в умовах воєнного стану. Зростання кількості таких злочинів зумовлює потребу у вдосконаленні криміналістичних підходів до їх розслідування.

Метою дослідження є аналіз елементів криміналістичної характеристики державної зради для розробки ефективної слідчої стратегії та вдосконалення досудового розслідування в контексті сучасних викликів національній безпеці України.

Матеріали і методи. Використано комплексний підхід до аналізу способів вчинення державної зради, слідів злочину та їх криміналістично значущих ознак, а також часової, просторової та ситуаційної обстановки скоєння правопорушення. Методологічну основу складають загальнонаукові та спеціальні методи пізнання.

Результати. Висвітлено особливості предмета державної зради за умов воєнного стану та характеристику способів її вчинення. Проаналізовано типові сліди злочину, описано особливості тактики проведення слідчих дій та судових експертиз. Доведено, що криміналістична характеристика є інформаційною базою для формування методології розслідування, що має значення як для теорії, так і для практики.

Перспективи. Подальше вдосконалення криміналістичної характеристики державної зради сприятиме розробці цілісної методики її розслідування та оптимізації досудового розслідування. Обґрунтовано необхідність впровадження сучасних криміналістичних підходів та

результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення методичних рекомендацій щодо проведення судових експертиз.

Ключові слова: державна зрада, криміналістична характеристика кримінальних правопорушень, воєнний стан, методика розслідування, судові експертизи, оптимізація досудового розслідування.

Summary. The article examines individual elements of the forensic characteristics of high treason, which contributes to the development of an effective investigative strategy and the improvement of pre-trial investigation, significantly reducing the time for solving the crime.

Introduction. The forensic characteristics of high treason are the basis for the formation of the methodology for its investigation, which is especially relevant in conditions of martial law. The growth of the number of such crimes necessitates the need to improve forensic approaches to their investigation.

The purpose of the study is to analyze the elements of the forensic characteristics of high treason in order to develop an effective investigative strategy and improve pre-trial investigation in the context of modern challenges to the national security of Ukraine.

Materials and methods. A comprehensive approach was used to analyze the methods of committing high treason, traces of the crime and their forensically significant features, as well as the temporal, spatial and situational circumstances of the commission of the offense. The methodological basis is made up of general scientific and special methods of cognition.

Results. The features of the subject of high treason under martial law and the characteristics of the methods of its commission are highlighted. Typical traces of the crime are analyzed, and the features of the tactics of conducting investigative actions and forensic examinations are described. It is proven that the forensic characteristic is an information base for the formation of the investigation methodology, which is important for both theory and practice.

Prospects. Further improvement of the forensic characteristic of high treason will contribute to the development of a holistic methodology for its investigation and optimization of the pre-trial investigation. The need for the implementation of modern forensic approaches is substantiated, and the results of the study can be used to improve methodological recommendations for conducting forensic examinations.

Key words: *high treason, forensic characteristics of criminal offenses, martial law, investigation methods, forensic examinations, optimization of pre-trial investigation.*

Постановка проблеми. Нинішня ситуація, зумовлена військовою агресією та масштабним вторгненням російської федерації на територію України, що спричинило введення режиму воєнного стану, породила низку критичних завдань, пов'язаних із зростанням злочинності, яка безпосередньо загрожує суверенітету та територіальній цілісності нашої держави. Серед найбільш небезпечних кримінальних правопорушень, на сьогодні, є державна зрада (ст. 111 КК України), що має підвищений рівень суспільної небезпеки, оскільки виступає одним із ключових факторів загрози національній безпеці України та «завдає істотної шкоди громадській безпеці, українському суспільству та державності» [1].

В ході розслідування державної зради мають місце численні виклики, які тісно пов'язані з особливостями механізмів злочинної діяльності, методами вчинення правопорушень, характером залишених слідів і наслідків, особливостями особи злочинця, а також недостатнім використанням науково-технічних та тактичних інструментів для їх ефективного виявлення й розслідування. Ускладнює ситуацію й процес досудового розслідування та збирання доказової інформації в умовах воєнного стану. Очевидно, що розкриття та розслідування державної зради

під час війни є особливо складним завданням, що підкреслює важливість всебічного дослідження цієї теми.

Викладені обставини обумовлюють потребу в розробці методологічних засад, теоретичних і практичних рекомендацій, здатних підвищити результативність правоохоронних органів у виявленні та розкритті цього кримінального правопорушення, оптимізувати їх судовий розгляд та забезпечити судову перспективу відповідних кримінальних проваджень. Водночас, огляд спеціалізованої літератури свідчить про недостатню кількість наукових досліджень, присвячених вирішенню та висвітленню цих нагальних проблем у сучасних реаліях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова спільнота активно вивчає проблематику кримінально-правової кваліфікації державної зради та окремих аспектів її виявлення та розслідування. Слід зазначити, що вагомий внесок у розвиток методології розслідування окремих видів кримінальних правопорушень зробили такі провідні вчені-криміналісти, як: В. А. Журавель [5], В.О. Коновалова [6], М.В. Салтевський [14], В.М. Шевчук [16], В. Ю. Шепітько [17] та інші. Певні аспекти дослідження цієї проблематики висвітлено в кримінально-правовій літературі, зокрема у працях О. Ф. Бантишева [1], Л.М. Демидової [4], О.О. Дудорова [10], О. С. Поповича [4], В. Я. Тація [9] та інших фахівців у галузі кримінального права.

Дослідження «теоретичних і практичних аспектів розслідування та попередження державної зради в умовах воєнного стану залишається в значній мірі неохопленим» [8]. Зокрема, це стосується методів виявлення та документування таких злочинів, тактики проведення слідчих та негласних розшукових заходів під час війни, визначення типових слідчих ситуацій та алгоритмів для їх розв'язання, а також специфіки залучення фахівців, використання спеціальних знань та проведення судових експертиз. Аналіз цих тем у межах загальної теорії криміналістики та

сучасної слідчої й судової практики є надзвичайно актуальним, важливим і необхідним для правозастосовної діяльності.

Серед завдань важливе місце посідає аналіз тактики проведення слідчих дій, визначення типових ситуацій та розробка алгоритмів для їх розв'язання, а також виявлення особливостей використання спеціальних знань у розслідуванні державної зради в умовах воєнного стану. Наступним завданням є вивчення сучасного стану виявлення, розкриття, розслідування і попередження державної зради.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день органи правопорядку України зіштовхнулися з безпрецедентними викликами, породженими повномасштабною збройною агресією російської федерації та подальшим запровадженням правового режиму воєнного стану. Ці події фундаментально трансформували функціонування всіх суспільних інститутів, особливо вплинувши на діяльність органів кримінальної юстиції у сфері розслідування злочинів проти основ національної безпеки. Виникнення комплексу критичних завдань вимагає їх термінового вирішення за допомогою інтегрованого застосування кримінально-правового та криміналістичного інструментарію, з урахуванням серйозних загроз суверенітету та конституційному ладу України.

Військова інтервенція РФ радикально змінила не лише геополітичну архітектуру, але й трансформувала суспільну свідомість та поведінкові патерни громадян України. Статистичні дані Офісу Генерального прокурора демонструють тривожну тенденцію: з початку повномасштабного вторгнення зафіксовано 637 кримінальних правопорушень у сфері державної зради та колабораційної діяльності, з яких 415 проваджень за ст. 111 КК України та 222 за ст. 111-1 ККУ [20]. Особливої уваги в контексті національної безпеки заслуговує саме державна зрада (ст. 111 КК України) [19], яка генерує комплексну

деструктивну дію щодо громадської безпеки, національних інтересів та державного суверенітету.

В умовах прямих загроз державності гостро актуалізувалася проблематика формування ефективного механізму захисту фундаментальних засад національної безпеки України. Важливо підкреслити системний характер взаємозв'язку між належним функціонуванням державних інституцій та адекватною кримінально-правовою охороною й криміналістичним забезпеченням основ національної безпеки. Проблемні аспекти судочинства, притаманні мирному часу, набувають критичного значення в умовах війни через обмежений доступ до тимчасово окупованих територій та високі ризики, пов'язані з документуванням протиправних діянь у зонах активних бойових дій.

У науковому та практичному середовищі відбувається консолідація зусиль щодо розробки адаптивних інформаційних моделей, здатних відображати специфічні характеристики державної зради як особливого різновиду кримінальних правопорушень. У цьому контексті криміналістична характеристика представляє собою результат системного аналізу та наукової систематизації типових ознак певної категорії кримінальних проявів [17, с. 426]. Вона виступає теоретико-методологічним фундаментом методики розслідування, оскільки глибинне розуміння закономірностей минулого є необхідною передумовою адекватної інтерпретації сучасності [16, с. 794]. Комплексний аналіз кримінального правопорушення як історичної події та ідентифікація системи його криміналістично значущих ознак створюють підґрунтя для розробки ефективних рекомендацій щодо його виявлення, розслідування та превенції [6, с. 237].

Інформаційно-аналітичною основою формування та реалізації методологічних підходів до розслідування державної зради є її

криміналістична характеристика. Слід зазначити, що в криміналістичній науці досі триває дискурс щодо концептуального змісту та структурної архітектури цього поняття. Не заглиблюючись у полеміку різних наукових шкіл, необхідно акцентувати увагу на двоякій функціональності криміналістичної характеристики, яка має фундаментальне значення як для теоретичного осмислення феноменології конкретного виду злочинів, так і для практичної діяльності з їх розслідування. За своєю природою вона є інтегративною системою взаємопов'язаних елементів [5, с. 125]. До ключових компонентів криміналістичної характеристики державної зради належать: 1) спосіб вчинення кримінального правопорушення; 2) слідова картина; 3) обстановка вчинення злочину; 4) профіль особи злочинця.

Спосіб вчинення кримінального правопорушення, як зазначає В. Ю. Шепітько, представляє собою структурований комплекс дій злочинця, реалізований через систему операцій і прийомів [8, с. 424]. Це широке поняття, архітектура якого включає способи підготовки, безпосереднього вчинення та приховування злочину [18, с. 328]. У контексті державної зради спосіб її вчинення доцільно концептуалізувати як детерміновану систему дій суб'єкта, спрямованих на надання предметної допомоги державі-агресору, з якою Україна перебуває у стані війни або збройного конфлікту, що імплікує фактичний перехід на бік противника. Таким чином, дослідження способів вчинення державної зради як центрального елемента її криміналістичної характеристики набуває пріоритетного значення.

Аналіз сучасної правозастосовної практики дозволяє ідентифікувати такі домінуючі способи вчинення розглядуваного кримінального правопорушення: а) перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або збройного конфлікту; б) шпигунство; в) сприяння іноземній державі, іноземній організації або їхнім представникам у проведенні підривної діяльності проти України.

Перехід на бік ворога в умовах воєнного стану, як і інші прояви державної зради, може реалізовуватися за двома основними сценаріями: через попереднє отримання злочинного завдання від представників ворожої держави або за особистою ініціативою громадянина України без зовнішньої індукції – шляхом вчинення зрадницьких дій або багатовекторної підтримки окупаційних сил (надання житла, логістичне забезпечення, інформаційна підтримка тощо). Репрезентативним прикладом є кримінальне провадження Харківської обласної прокуратури щодо голови селища Старий Салтів Чугуївського району, який в умовах окупації інтегрувався до системи ворожої адміністрації. Він ініціював збори депутатського корпусу селищної ради, під час яких декларував свої наміри сприяти збройним силам РФ та стимулював місцеве населення до колаборації. Крім того, він забезпечив російські військові формування житловими приміщеннями, продовольством, транспортною інфраструктурою та іншими ресурсами [22].

Іншим показовим випадком переходу на бік ворога в умовах воєнного стану є кримінальне провадження Харківської обласної прокуратури стосовно мешканця тимчасово окупованого м. Вовчанська. Громадянин України встановив партнерські відносини з представниками РФ, координуючи дислокацію та операційну діяльність окупаційних військових формувань у місті, забезпечуючи їх необхідними матеріальними ресурсами. Паралельно він організував систематичне розграбування об'єктів критичної інфраструктури: військової частини Національної гвардії України, м'ясокомбінату та мережі автозаправних станцій. Достеменно встановлено, що підозрюваний ініціював кампанію збору підписів за усунення легітимного міського голови м. Вовчанська та здійснив символічний акт підняття прапора РФ на флагшток біля Будинку культури Вовчанської міської ради, що мало виразний пропагандистський характер [23].

Серед розповсюджених форм здійснення державної зради значне місце посідає шпигунство. Даний прояв державної зради охоплює передавання секретних державних відомостей іноземним державам, організаціям чи їхнім представникам та акумулювання таких відомостей з наміром подальшого їх передавання. Фахівці трактують передачу ворожій стороні секретної інформації як усне інформування, вручення документації чи інших матеріальних носіїв або їх пересилання безпосередньо одержувачу чи через посередника [11, с. 59]. Прикладом шпигунства є кримінальне провадження Охтирської окружної прокуратури, де чоловікові оголошено підозру через добровільне співробітництво з окупантами - він використовував радіостанцію для інформування військовослужбовців РФ про безпечні маршрути пересування територією громади, дислокацію підрозділів ЗСУ та особисто супроводжував колони військової техніки [21].

З наведеного стає очевидним, що передавання громадянином України секретних державних відомостей реалізується переважно через активні дії. Однак, як зауважують О. Ф. Бантишев та О. В. Шамара, можлива передача таємних даних шляхом бездіяльності. Автори наводять приклад: громадянин України, який встановив протиправний контакт з іноземною розвідкою і працює на секретному об'єкті, умісно не вмикає систему протидії прослуховуванню, внаслідок чого таємні відомості стають доступними для іноземної розвідки [1, с. 109].

Феномен сприяння іноземній державі у здійсненні підривної діяльності проти України розкривається як багатогранний механізм деструктивного впливу. На відміну від класичного розуміння, таку діяльність варто інтерпретувати як комплексний інструмент протистояння, що застосовується іноземними державами, їхніми розвідувальними структурами та антиукраїнськими організаціями [11, с. 94], націлений на підриив національної безпеки через різноманітні канали впливу. Професор О. О. Дудоров влучно зауважує, що підривна діяльність охоплює весь

спектр зусиль, спрямованих на неконституційну трансформацію вищих органів державної влади, порушення територіальної цілісності та послаблення оборонного потенціалу держави [11, с. 57-58].

Реалізація такого сприяння може втілюватись у розголошенні державних таємниць, забезпеченні логістичної підтримки агентам іноземних розвідок, здійсненні кроків для дестабілізації фінансового підґрунтя держави, наданні допомоги представникам іноземних спецслужб, а також у рекрутуванні нових зрадників [9, с. 43], [11, с. 58, 82].

Отже, палітра суспільно небезпечних дій, що характеризують асистування громадянином України іноземній державі у підливній діяльності, вражає своєю різноманітністю. Яскравою ілюстрацією такої деструктивної поведінки є випадок судді Вовчанського районного суду Харківської області (справа № 62022170020200237), яка перетворила свій професійний статус на інструмент вербування потенційних колаборантів. Організувавши спеціальні збори працівників суду, вона системно працювала над схиленням колег до співпраці з окупаційною адміністрацією, детально роз'яснювала особливості нормативно-правової бази РФ порівняно з українською, пропонувала матеріальні стимули та цілеспрямовано спонукала службовців охорони перейти на сторону агресора [24].

Весь масив типових слідів державної зради формує фундаментальну основу для конструювання криміналістичної характеристики таких правопорушень, виступає каталізатором генерування слідчих версій та архітектоніки розслідування. Спектр матеріальних слідів включає: текстові предмети, технічні засоби комунікації, електронні бази контактів, цифрові інформаційні масиви, дані з віртуального простору соціальних мереж, документальні свідчення зрадницької діяльності.

При транзиті інформації "слідова картина" збагачується різними важливими для виявлення злочину компонентами. Особливий статус

набувають комунікаційні патерни в соціальних мережах, електронні адресні книги, аудіозаписи розмов, візуальний контент у форматі фото- та відеоматеріалів.

Паралельно з «матеріальними слідами» ключову роль відіграють ідеальні сліди-рефлексії, які в професійному дискурсі іменуються "слідами пам'яті" [14, с. 174]. Носіями цієї інформації виступають учасники кримінального епізоду – підозрюваний та свідки, які безпосередньо спостерігали за подією. "Слідова картина" державної зради трансформується в інтегральну систему матеріальних та ідеальних слідів, що перебувають у складній кореляції з іншими елементами криміналістичної характеристики.

Емпіричні дослідження виявляють виразну гендерну нерівномірність серед осіб, які вчиняють державну зраду, де переважну більшість становлять чоловіки, тоді як жіноча участь у подібних злочинах залишається мінімальною, що пов'язано з комплексом соціокультурних чинників. Віковий розподіл зрадників демонструє бімодальну структуру з характерними піками у молодіжному сегменті та серед осіб 40-60 років. Ідеологічний профіль таких злочинців часто відзначається проросійськими поглядами, ностальгією за радянським періодом та симпатіями до країни-агресора. Мотиваційна основа шпигунської діяльності здебільшого концентрується навколо матеріальної вигоди, де перспектива фінансового збагачення затьмарює критичне мислення та нівелює цінності суспільного блага. Зрадницька діяльність у формі розвідувальної роботи найчастіше здійснюється посадовими особами та військовослужбовцями завдяки їхньому привілейованому доступу до об'єктів державної важливості.

У сучасному контексті портрет злочинця все частіше набуває рис державного службовця, включаючи представників судової гілки влади. Ілюстративним прикладом є справа № 62022170020200237, де суддя, використовуючи свій статус голови районного суду, цілеспрямовано

створювала мережу колаборантів для переходу на сторону ворога в умовах збройного конфлікту [24].

При виявленні епізодів державної зради критичного значення набуває об'єкт посягання, який не лише детермінує методику скоєння, але й концентрує криміналістичні сліди та перебуває в тісному взаємозв'язку з особою злочинця.

Об'єктом цього кримінального правопорушення виступає комплекс суспільних відносин, що забезпечують захист державного суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності, економічної та інформаційної безпеки. Державний суверенітет інтерпретується як верховенство державної влади в межах її територіальних кордонів та незалежність у міжнародній сфері [13, с. 144]. Відповідно до конституційного принципу, закріпленого у ст. 2, територіальний простір України характеризується цілісністю та неподільністю [3, ст. 2]. Ці концепти формують фундамент територіальної недоторканності держави. Науковий аналіз свідчить, що єдність і цілісність державної території передбачає нерозривний зв'язок між територіальними компонентами та їхню внутрішню інтеграцію [15, с. 12].

Криміналістична характеристика державної зради представляє собою комплексну інформаційну модель описово-статистичного типу, яка об'єднує основні криміналістичні елементи: способи вчинення злочину, типові сліди, психологічний портрет злочинця, його мотиви й цілі, а також темпоральні, просторові та ситуаційні обставини правопорушення. Комплексне дослідження цих складових дозволяє виявити взаємозв'язки між ними, що створює основу для формування та перевірки версій під час слідства.

У теоретичному вимірі така характеристика є концептуальною основою для формування криміналістичної методології розслідування, а в практичній площині функціонує як навігаційний інструмент, що оптимізує

вибір слідчим ефективних стратегій та тактичних засобів у контексті конкретного кримінального провадження.

Професор В.А. Журавель акцентує на необхідності посилення прагматичного потенціалу криміналістичної характеристики через виявлення та операціоналізацію кореляційних зв'язків між її структурними елементами, що відкриває можливості для формулювання типових версій щодо особи злочинця та звуження пошукового поля [5, с. 141]. Ця теза набуває особливої актуальності стосовно державної зради, характеристика якої вимагає глибинного аналізу всієї системи взаємозв'язків для успішного моделювання та практичної імплементації інформаційного конструкту [14, с. 423].

Виявлення ознак державної зради – це комплексний процес операційної діяльності уповноважених структур, спрямований на ідентифікацію фактів незаконного трансферу секретної інформації іноземній державі або зміни державної лояльності, що передуює ініціації формального розслідування. Стратегічна роль у цьому процесі належить оперативним підрозділам СБУ, які застосовують диференційований інструментарій, часто конфіденційного характеру, в рамках контррозвідувальної діяльності.

Законодавчий інструментарій наділяє контррозвідувальні органи правом імплементації методів негласного збору інформації, включаючи залучення конфіденційних співробітників, проведення спеціалізованих оперативних заходів (аудіомоніторинг, відеофіксація, зовнішня обсервація). Для превенції та нейтралізації розвідувально-підривної діяльності їм делеговано повноваження щодо залучення телекомунікаційних, транспортних підприємств, фінансово-кредитних установ, а також право отримувати інформацію про банківські трансакції та рух активів [25].

Результативність розслідування значною мірою детермінується своєчасною та методологічно коректною реалізацією конкретних слідчих

дій. Пріоритетними є огляд місця події та документального масиву, обшук та допит підозрюваного. Огляд місця події – невідкладний слідчий захід, який має на меті дослідження, документування та оцінку обстановки, встановлення модусу операнді злочину, виявлення та вилучення артефактів, використаних при реалізації державної зради. При аналізі документів критичного значення набуває вивчення особистої кореспонденції, записників, що часто розкривають цінну інформацію про мережу співучасників, контактні зв'язки та контекстуальні обставини.

На відміну від огляду, обшук ініціюється за наявності достатніх підстав припускати, що передана іноземній стороні інформація з ознаками державної таємниці та інструментарій скоєння злочину локалізовані в конкретному просторі чи у визначеній особи. Результатом обшуку стає екстракція документів і предметів з потенційною доказовою цінністю.

Допит підозрюваного – ключовий елемент слідчої стратегії, що реалізується безпосередньо після затримання, коли суб'єкт перебуває в стані психологічної дезорієнтації та не сформував чіткої тактики поведінки. Методологічний арсенал викриття неправдивих показань структурується в групи: техніки емоційного впливу, методи логічної аргументації та тактичні комбінації. При допиті підозрюваного особливе місце належить прийомам демонстрації доказової бази, зокрема: документальних свідчень (повідомлення, аудіозаписи, візуальні матеріали), матеріальних доказів (цифрові пристрої, комунікаційне обладнання) та процесуальних документів [25].

Потужним механізмом акумуляції доказового матеріалу є судова експертиза. При розслідуванні державної зради найбільш релевантними виступають: фоноскопичний аналіз для персональної ідентифікації за голосовими параметрами; криміналістичне дослідження документів для виявлення фальсифікацій; лінгвістична експертиза для оцінки мовленнєвих патернів; комп'ютерно-технічний аналіз для дослідження інформаційних

потоків через цифрові канали; графологічна експертиза для ідентифікації автора рукописних текстів.

Сучасний етап розвитку криміналістики актуалізує необхідність розробки інтегрованої системи криміналістичного забезпечення протидії державній зраді. Найбільш перспективним напрямом є формування та вдосконалення спеціалізованої методологічної матриці розслідування цих правопорушень, що потребує конструювання комплексної методики та ієрархічної архітектури видових і підвидових алгоритмів. Це демонструє нагальну потребу в науковому обґрунтуванні та розробці системи криміналістичних рекомендацій щодо виявлення, розкриття та розслідування державної зради.

Висновок. Підсумовуючи вищевикладене, необхідно підкреслити, що криміналістична характеристика державної зради в умовах воєнного стану є фундаментальним інструментом для розбудови ефективної системи виявлення, документування та розслідування цього особливо небезпечного кримінального правопорушення. Інтеграція теоретичних моделей із практичним досвідом правоохоронних органів демонструє, що специфіка даної категорії злочинів потребує комплексного підходу, який враховує багатоаспектність способів вчинення, різноманітність слідової картини та особливості особи злочинця.

Екзистенційні виклики, з якими зіткнулася Україна під час повномасштабної військової агресії, актуалізували необхідність трансформації методологічних засад розслідування державної зради. Особливої значущості набуває адаптивність криміналістичних методик до динамічних умов воєнного стану, що вимагає інноваційних підходів до організації досудового розслідування та судової перспективи кримінальних проваджень.

Взаємодія структурних елементів криміналістичної характеристики – способів вчинення, слідової картини, обстановки злочину

та профілю злочинця – утворює інформаційно-аналітичну матрицю, яка дозволяє оптимізувати процес висунення та перевірки слідчих версій, визначення напрямів розслідування та прогнозування потенційних перешкод у доказуванні.

Першочергового значення набуває інтенсифікація наукових розробок щодо тактики проведення слідчих (розшукових) дій та застосування спеціальних знань при розслідуванні державної зради, зокрема в аспекті використання сучасних цифрових технологій для виявлення та фіксації електронних слідів злочину. Формування цілісної криміналістичної методики розслідування державної зради з урахуванням новітніх викликів воєнного часу становить перспективний напрямок подальших наукових досліджень та практичних імплементацій.

Результативність протидії державній зраді напряму залежить від синергії правових, організаційних та тактико-методичних компонентів, інтегрованих у єдину систему криміналістичного забезпечення. Саме такий консолідований підхід здатен гарантувати збереження національного суверенітету, територіальної цілісності та конституційного ладу України в умовах безпрецедентних загроз сучасності.

Література

1. Бантишев О.Ф., Шамара О.В. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації) : монографія. Київ: Вид-во НА СБ України, 2024. 168 с.
2. Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 712 с.
3. Конституція України: офіц. текст. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.05.2025).

4. Демидова Л. М., Попович О. С. Кримінально-правова охорона національної безпеки України: терористичний акт : монографія / за заг. ред. Л. М. Демидової. Харків : Право, 2021. 400 с.
5. Журавель В.А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції : монографія. Харків : Вид. агенція «Апостіль», 2022. 304 с.
6. Журавель В.А. Проблеми формування базової методики розслідування злочинів. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 1(52). С. 231–241.
7. Коновалова В. О. Вибрані твори. Харків : Апостіль, 2022. 580 с.
8. Криміналістика : підруч. 5-те вид. / Шепітько В.Ю., Коновалова В.О., Журавель В.А. та ін. ; за ред. В.Ю. Шепітька. Київ : Ін Юре, 2026. 580 с.
9. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник. 4-те вид., перероб. і допов. / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Харків : Право, 2020. 514 с.
10. Кримінальне право (Загальна частина) : підручник / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменного. Луганськ : Видавництво «Елтон-2», 2022. Т. 1. 780 с.
11. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменного. Луганськ : Видавництво «Елтон-2», 2022. Т. 1. 780 с.
12. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина : курс лекцій. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2020. 771 с.
13. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. Київ : «Аконіт», 1999. Т. 4. 978 с.
14. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ : Кондор, 2025. 580 с.

15. Гречко О. О. Принцип єдності та цілісності державної території як гарантія унітарного характеру української держави. *Право і Безпека*. 2014. № 4 (55). С. 12–15.

16. Шевчук В. М. Криміналістика: традиції, новації, перспективи : добірка наук. пр. ; упоряд.: Н. А. Чмутова. Харків : Право, 2020. 1280 с.

17. Шепітько В.Ю. Вибрані твори. Харків : Апостіль, 2020. 576 с.

18. Шепітько В. Ю. Криміналістика : підручник. Київ : Ін Юре, 2020. 496 с.

19. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2021 № 2341-III (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.05.2025).

20. *Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора України*. URL: <https://www.gp.gov.ua/> (дата звернення: 10.05.2025).

21. Сайт Сумської обласної прокуратури : Справа від 09.05.2022. URL: https://sumy.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=313283 (дата звернення: 10.05.2025).

22. Сайт Харківської обласної прокуратури : Справа від 08.05.2022. URL: https://khar.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=313244&fp=30 (дата звернення: 10.05.2025).

23. Сайт Харківської обласної прокуратури : Справа від 06.05.2022. URL: https://khar.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=313224&fp=50 (дата звернення: 10.05.2025).

24. Сайт Харківської обласної прокуратури : Справа від 12.05.2022. URL: https://khar.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=313411&fp=60 (дата звернення: 10.05.2025).

25. Мартиненко К.В. Деякі проблеми виявлення та розслідування державної зради в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С.575-581. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2022/138.pdf (дата звернення: 10.05.2025).

References

1. Bantyshev O.F., Shamara O.V. Criminal liability for crimes against the foundations of national security of Ukraine (qualification problems): monograph. Kyiv: Publishing House of the National Security Service of Ukraine, 2024. 168 p.
2. Brych L.P. Theory of delimitation of the elements of crimes: monograph. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs, 2023. 712 p.
3. Constitution of Ukraine: official text. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Demidova L.M., Popovych O.S. Criminal and legal protection of national security of Ukraine: terrorist act: monograph / edited by L.M. Demidova. Kharkiv: Law, 2021. 400 p.
5. Zhuravel V.A. Forensic methods: modern scientific concepts: monograph. Kharkiv: Publishing house "Apostil", 2022. 304 p.
6. Zhuravel V.A. Problems of forming the basic methodology of crime investigation. *Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2008. No. 1(52). P. 231–241.
7. Konovalova V.O. Selected works. Kharkiv: Apostil, 2022. 580 p.
8. Forensic science: textbook. 5th ed. / Shepitko V.Yu., Konovalova V.O., Zhuravel V.A. et al.; ed. V.Yu. Shepitka. Kyiv: In Yure, 2026. 580 p.
9. Criminal law of Ukraine: General part: textbook. 4th ed., revised and supplemented. / Yu. V. Baulin, V. I. Borisov, V. I. Tyutyugin and others; ed. V. V. Stashisa, V. Ya. Tatsiya. Kharkiv: Law, 2020. 514 p.
10. Criminal law (General part): textbook / ed. O.O. Dudorov, E.O. Pysmenny. Lugansk: Publishing house "Elton-2", 2022. T. 1. 780 p.
11. Criminal law (Special part): textbook / ed. O.O. Dudorov, E.O. Pysmenny. Lugansk: Publishing house "Elton-2", 2022. T. 1. 780 p.

12. Navrotskyi V. O. Criminal law of Ukraine. Special part: course of lectures. Kyiv: T-vo "Znannya", KOO, 2020. 771 p.
13. New explanatory dictionary of the Ukrainian language: in 4 volumes. Kyiv: "Akonit", 1999. T. 4. 978 p.
14. Saltevsky M. V. Forensic science (in modern form): textbook. Kyiv: Condor, 2025. 580 p.
15. Grechko O. O. The principle of unity and integrity of the state territory as a guarantee of the unitary character of the Ukrainian state. *Law and Security*. 2014. No. 4 (55). P. 12–15.
16. Shevchuk V. M. Forensic science: traditions, innovations, prospects: a selection of scientific works; edited by N. A. Chmutova. Kharkiv: Law, 2020. 1280 p.
17. Shepitko V.Yu. Selected Works. Kharkiv: Apostil, 2020. 576 p.
18. Shepitko V.Yu. Criminology: textbook. Kyiv: In Yure, 2020. 496 p.
19. Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 05.04.2021 No. 2341-III (as amended). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
20. *Official website of the Prosecutor General's Office of Ukraine*. URL: <https://www.gp.gov.ua/>.
21. Website of the Sumy Regional Prosecutor's Office: Case dated 09.05.2022. URL: https://sumy.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=313283.
22. Kharkiv Regional Prosecutor's Office website: Case dated 08.05.2022. URL: https://khar.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=313244&fp=30.
23. Kharkiv Regional Prosecutor's Office website: Case dated 06.05.2022. URL: https://khar.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=313224&fp=50.

24. Website of the Kharkiv Regional Prosecutor's Office: Case dated 05/12/2022. URL: https://khar.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=313411&fp=60

25. Martynenko K.V. Some problems of detecting and investigating state treason under martial law. Legal Scientific Electronic Journal. 2022. No. 5. P.575-581. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2022/138.pdf